

Obnova ekosystémových funkcií krajiny vedie iba cez novú ekonomiku hospodárenia s vodou a pôdou

V roku 2010 bol vládou Slovenskej republiky schválený *Program revitalizácie krajiny a integrovaného manažmentu povodí Slovenskej republiky* (ďalej len Program revitalizácie krajiny), ktorý za 18 mesiacov od svojho rozbehnutia priniesol nielen rozsiahlu spoločenskú a odbornú diskusiu o otázkach manažmentu a využívania krajiny, ale najmä pozoruhodné výsledky. Za toto krátke obdobie vzniklo v súhrne 7 700 sezónnych (na 6 mesiacov) pracovných miest v 488 obciach a mestách na Slovensku. Dve tretiny z týchto pracovníkov boli uchádzači o zamestnanie, ktorí hľadali prácu niekoľko mesiacov, takmer polovica z nich viac ako rok. Pracovníci na revitalizácii poškodených úsekov krajiny vytvorili vyše 60 000 kusov rôznych vodozádržných opatrení a prvkov v krajine, najmä v extravilánoch miest a obcí, predovšetkým v lesoch a na poľnohospodárskej pôde. Zvýšili tým jednorazovú vodozádržnú kapacitu povodí na Slovensku o kapacitu 10 miliónov metrov kubických vody, ktorá je teraz využívaná viackrát do roka, podľa opakovania zrážkových úhrnov. Týmto revitalizačnými opatreniami sa v uvedených úsekoch krajiny znížila ďalšia erózia pôdy, povodňové riziká a riziká sucha zároveň, nastala hlbšia spolupráca medzi farmármi, lesníkmi, vlastníkami a správcami pôdneho fondu, intenzívna komunikácia prebiehala aj so správcami vodných tokov a infraštruktúry hydromelioriácií. V modifikovanej podobe sa do podobných aktivít zapojili aj štátne podniky Hydromelioriácie, š. p., Slovenský vodohospodársky podnik, š. p., a Lesy SR, š. p., a to predovšetkým činnosťou na údržbe a čistení samotných vodných tokov alebo siete hydromelioriácií.

Spolupráca s obcami sa v tomto procese ukázala ako rozhodujúca, lebo obce boli schopné zorganizovať pracovníkov na svojom území a aktívne využiť ponúknutú šancu na riešenia ich lokálnych problémov, ktoré majú dopady a vplyv na povodňové riziká a riziká sucha v celom spádovom povodí. Uvedené výsledky Programu revitalizácie krajiny predstavovali jeho *iniciačnú, resp. aktivačnú fázu*, počas ktorej prebiehala diskusia a príprava systémových opatrení

na zabezpečenie a udržanie nastúpenej cesty revitalizácie krajiny. Tieto systémové opatrenia zatiaľ ostali len na papieri, nakoľko ich prerokovanie v legislatívnom procese zastavil pád vlády koncom roka 2011. Nová vláda, ktorá vzišla z marcových parlamentných volieb v roku 2012, zatiaľ nevyužila šancu, ktorú jej Program revitalizácie krajiny ponúka tak v oblasti zamestnanosti, riešenia problémov životného prostredia, zmien klímy, znižovania rizík, ale aj pri znižovaní rozpočtových rizík štátneho rozpočtu. Program revitalizácie krajiny, po svojej iniciačnej fáze, by v rámci svojej nadväzujúcej fázy – komplexnej realizácie programu – vytvoril priestor pre zamestnanie spolu až 30 000 uchádzačom na obdobie troch rokov, ktorí by pracovali na adaptácii a revitalizácii poškodených úsekov krajiny, v takmer každej obci na Slovensku (priemerne 10 ľudí v jednej obci). Po tomto trojročnom období by bolo možné vytvoriť a udržať priemerne 3 pracovné miesta v každej obci na údržbu krajiny a jej zložiek. Zvýšila by sa tým jednorazová retenčná kapacita krajiny – povodí na Slovensku o 250 mil. m³ vody, priemerne o 85 000 m³ vody v katastrálnom území jednej obce.

Program revitalizácie krajiny priniesol tri podstatné poznatky: (1) krajina je poškodená a bez jej revitalizácie sa bude prehľbovať jej degradácia, (2) na Slovensku sa podarilo identifikovať a na úrovni vlády schváliť zásady takejto revitalizácie krajiny a jej ekosystémov, (3) podmienkou udržania procesu revitalizácie krajiny je reforma vodného a pôdneho hospodárstva formou zavedenia *novej ekonomiky hospodárenia s pôdou a vodou*.

Od hospodárskych úprav a využívania krajiny človekom k adresnej revitalizácii krajiny

Človek pretváraním krajiny mení prírodnú krajinu na kultúrnu krajinu, čím naplňa svoje potreby. Len v minimálnej miere však naplňa potreby zachovania ekosystémových funkcií krajiny pri jej pretváraní. V dôsledku tohto konania, na tej istej výmere územia, sa oslabuje plošná retenčná

schopnosť krajiny, urýchľuje sa odvádzanie vôd z povodia, znižuje sa podiel trvalého vegetačného krytu územia a zvyšuje erózia pôdy v povodí. Tieto procesy bilančne a súhrnne pri medziročnom hodnotení (rovnako aj pri bilancovaní za dekády) prinášajú poznateľné degradačné procesy v krajine a jej oslabenia. *Poškodenie krajiny* zvyčajne začína v hospodársky využívaných lesoch, kde neprebíha potrebná rekultivácia územia v potrebnom rozsahu, najmä po ťažbe, ale stagnuje aj údržba lesných ciest, či hradenie bystrín. Najväčší príspevok rizík vzniká na poľnohospodárskej pôde, kde vzhľadom k monokultúrnej produkcii plodín a rozsiahlej mechanizácii takmer úplne zanikla snaha riešiť protieróznou ochranu pôdy. Tam, kde nezanikla, bola zväčša nahradená zatrávením plôch s ich nepravidelným kosením, až totálnym pustnutím pôd. Stáročiami osvedčená individuálna a dôkladná starostlivosť o pôdu sa stala rukojemníkom nereformovanej spoločnej poľnohospodárskej politiky Európskej únie a slabej ekonomickej motivácie vlastníka pôdy starať sa zodpovedne o pôdu a vodu na svojom území, nielen ich krátkodobou ekonomicky využívať. Zanedbaná individuálna starostlivosť o pôdu a retenčnú schopnosť krajiny u jednotlivých vlastníkov alebo spoluvlastníkov či nájomcov pôdy vedie pri súhrne tisícok takýchto hektárov pôdy v jednotlivých katastroch obcí a súhrnne aj v celých povodiach, k rozsiahlym degradačným procesom v krajine s dopadom na celé spádové povodie a spätne na celý ekosystém. Zatiaľ čo všetka skôr odvedená voda z územia bude neskôr v povodí chýbať, nadmieru odplavená ornica a pôda budú trvale znižovať produkčnú schopnosť pôdy. Navyše, vegetácie zbavené územie sa bude bez dostatku povrchovej vody alebo pôdnej vlhky prehrievať, čím bude urýchľovať napredovanie časovej a priestorovej zmeny distribúcie zrážok v krajine, teda aj vývoja počasia v krajine s postupnými zmenami charakteru klímy v území.

Poškodenie krajiny na mnohých úsekoch je také intenzívne, že *môžeme hovoriť o havarijnom stave krajiny*, a to nielen v jednom či dvoch katastroch obcí, ale v celých povodiach a celých úsekoch krajiny. Pôda odplavená z poškodených povodí, popri ostatnom znečistení, obsahuje zvýšené množstvá živín, ktoré spôsobujú zmeny v ekosystémoch morí a oceánov. Odplavené živiny zároveň chýbajú v pôde. Takže lokálne zanedbanie starostlivosti o pôdu a osud dažďovej vody v krajine sa zratúva v desiatkach, tisícach až miliónoch prípadov za každý meter štvorcový pôdy, s dopadmi na celé povodie a nielen povodie, ale spätne na celý ekosystém krajiny a vývoj klímy v celkovom globálnom cirkulačnom systéme vody. Havarijný stav a poškodenia krajiny vedú k prehlbovaniu tak lokálnych, ako aj regio-

nálnych povodňových rizík, rizík sucha a spätne k urýchľovaniu zmien klímy v regionálnom a tiež na globálnom cirkulačnom systéme vody. *Tieto negatívne vývojové trendy je však možné zorátiť*, nie jedným vodným dielom alebo dvomi, ale celoplošnou a systematickou obnovou starostlivosti o pôdu, zadržiavaním dažďovej vody v krajine a obnovou individuálnej a adresnej starostlivosti o krajinu a jej vegetačný kryt. *Obnova poškodených ekosystémových funkcií krajiny* vedie teda cez jej revitalizáciu, v súčasnosti známu na Slovensku najmä vďaka Programu revitalizácie krajiny. Takáto revitalizácia krajiny zahŕňa rôzne protierózne a vodozádržné opatrenia a súčasne i opatrenia na obnovu vegetačného krytu územia. V tejto súvislosti možno povedať, že efekty, ktoré sa dostávajú pri obnove ekosystémov krajiny jej revitalizáciou sú také zásadné, a to či už v matematických, fyzikálnych či chemických procesoch, že súčasný „politický a ekonomický boj“ o elimináciu zmien klímy prostredníctvom znižovania podielu CO₂ v atmosfére je len epizódou krátkeho hraného filmu. Je to najmä preto, lebo CO₂ je základnou zložkou procesu fotosyntézy, bez ktorej by sa netvoril kyslík, neukladal uhlík do vegetačného krytu krajiny a bez ktorej by sa nechladila krajina vďaka evapotranspirácii, pri ktorej dochádza k transformácii gigantického množstva slnečnej energie na latentné teplo, namiesto citeľného tepla výparom vody z krajiny. Výpar vody z krajiny prostredníctvom vegetácie je pritom najúčinnjší spôsob chladenia krajiny, nakoľko vegetácia reguluje výpar podľa množstva dostupnej vody a podľa intenzity slnečnej energie dopadajúcej na krajinu.

Identifikácia problému a riešenia na úrovni Slovenska

Slovensko má tú výhodu, že proces revitalizácie krajiny zažilo a dostavilo sa aj očakávané pozitívne výsledky, ktoré, samozrejme, nemusia každému vyhovovať. Teda zámer obnovovať ekosystémy krajiny neostal len na papieri. Impulzom na sformulovanie potreby praktickej revitalizácie poškodených úsekov krajiny prostredníctvom Programu revitalizácie krajiny boli mimoriadne rozsiahle povodne v roku 2010, rozpracovanie problematiky integrovaného manažmentu vodných zdrojov a pôdneho fondu v prostredí Združenia miest a obcí Slovenska v rokoch 2006 – 2010, ako aj dlhoročné skúsenosti skupiny slovenských a zahraničných expertov, ktoré sa formovali v prostredí mimovládnych neziskových organizácií a v prostredí akademických inštitúcií. Uznesenia vlády, ktoré súviseli s prípravou a tiež rozbehnutím Programu revitalizácie krajiny, jasne vymedzili zásady integrovaného manažmentu vodných zdrojov, podmienky, za akých

boli mestá a obce aktívne zapojené do identifikácie poškodených úsekov krajiny a návrhu potrebných revitalizačných opatrení.

Tri realizačné projekty Programu revitalizácie krajiny potvrdili, že obce dokážu finančne a časovo veľmi efektívne identifikovať poškodené úseky krajiny a riziká, ktoré z toho pre obec vyplývajú. Obce a mestá dokázali, na potrebnej odbornej úrovni, zabezpečiť návrh opatrení vo vymedzených poškodených úsekoch krajiny. K poškodeným úsekom krajiny patria celé úseky lesov v častiach nezrekultivovaných lesných zväznic, neudržiavaných a erózne poškodených lesných ciest. V poľnohospodárskej krajine ide tiež o erózne poškodené poľnohospodárske cesty a erózne poškodené úseky krajiny, ktoré sú navyše bez vegetačného krytu a vodozádržných prvkov a štruktúr. Návrh lokalizácie opatrení v katastroch (najmä extravilánoch) jednotlivých obcí a miest sa v realizačných projektoch Programu revitalizácie krajiny uskutočňoval na miestnej úrovni s miestnym vedením projektu, s miestnymi aktérmi pod vedením projektanta, za účasti geológa a ďalších odborníkov. Realizácia revitalizačných opatrení v krajine priniesla obrovské množstvo skúseností, a to najmä:

- Finančne efektívna revitalizácia poškodených úsekov krajiny vo veľkom rozsahu a v krátkom čase je možná. Stanovený priemerný strop podpory z verejných zdrojov, max. 4 € na jeden meter kubický vytvoreného vodozádržného prvku v krajine, je dostatočný na finančne úspornú a technologicky zvládnuteľnú realizáciu celej škály revitalizačných opatrení. Skúsenosti z Programu revitalizácie krajiny potvrdzujú, že ide o najlepšie ocenenie obnovy ekosystémových služieb krajiny vôbec, tak v domácom, ako aj medzinárodnom meradle.
- Kľúčová cesta ekosystémovej obnovy krajiny spočíva v obnovení jej stratenej retenčnej schopnosti so súčasným uplatnením protieróznych opatrení a pri bezprostrednej obnove a zvyšovaní podielu vegetačného krytu územia.
- Obce, ktoré zrealizovali revitalizačné opatrenia v rámci Programu revitalizácie krajiny na svojom území v potrebnom rozsahu a kvalite, zaznamenali výrazné až zásadné zníženie povodňových rizík a tiež aj rizík sucha a zníženie erózie pôdy v revitalizovaných úsekoch krajiny (napr. v obciach Brehy, Čadca, Dunajov, Granč-Petrovce, Horná Maríková, Horný Hričov, Hranovnica, Jakubany, Jarovnice, Kružľov, Lietava, Lodno, Malá Lodina, Mýtina, Olejníkov, Orlov, Oščadnica, Prečkov, Rudno nad Hronom, Sklabiňa, Snežnica, Stará Bystrica, Ťahanovce, Terchová či Zbyňov – obr. na strane 3 obálky hore). Vo väčšine týchto obcí sa uskutočnili aj spoločné obhliadky, prezentácie

a výmena skúseností účinnosti opatrení za účasti zapojených pracovníkov do programu, vlastníkov a správcov pôdy, obcí, odbornej verejnosti, štátnych organizácií a miestnej štátnej správy. V rámci dotazníkového prieskumu (do ktorého sa zapojilo viac ako 50 % obcí z celkového počtu 488 zapojených do programu) 90 % potvrdilo konkrétne zníženia rizík, finančné, hospodárske a environmentálne prínosy. Priebeh stúpania a klesania vody v drobných vodných tokoch po intenzívnych zrážkach a privalových dažďoch bol pozvoľnejší, nie nárazový. Do obcí bolo počas privalových dažďov naplavených podstatne menej štrku, hliny a konárov alebo k bežnému vylietaniu potokov v intravilánoch obcí vôbec nedochádzalo (sú to desiatky obcí, ktoré boli zapojené do programu a ktoré boli zasiahnuté privalovými dažďami po realizácii opatrení, ktoré však nespôsobili v obciach škody, resp. zásadne menšie ako po iné roky pri porovnateľných zrážkach). Ako príklad možno uviesť obce Drienica a Červená Voda v Sabinovskom okrese, ktoré v piatok 8. júna 2012 popoludní zasiahla silná prietrž mračien a následné lokálne povodne. Starostovia museli vyhlásiť 3. stupeň povodňovej aktivity. Túto udalosť odvysielali už v ten večer aj domáce televízie a rozhlas. Tieto dve obce neboli zapojené do programu revitalizácie krajiny. Susedná obec Šarišské Sokolovce, na ktorú spadol rovnaký mrak dažďovej vody, nemusela riešiť žiadnu povodňovú situáciu, lebo jej zabránili revitalizačné opatrenia, ktoré sa vykonali v lesoch nad obcou. O tomto fakte médiá večer v televízii neinformovali, lebo tam nenastala žiadna mimoriadna ani povodňová situácia. Účinnosť opatrení potvrdil starosta lokálnou obhliadkou funkčnosti opatrení a ich fotodokumentáciou. Obce, ktoré mali vysychajúce potoky alebo studničky, po realizácii opatrení potvrdili obnovenie prúdenia vody v potôčikoch, nastalo zvýšenie objemu vody pri minimálnych prietokoch a zlepšenie výdatnosti vody v studničkách.

- Program revitalizácie krajiny priniesol zlepšenie sociálnej situácie tisíckam rodín, cez pracovníkov, ktorí boli zamestnaní vo vodných tímoch (vrátane poskytnutia zmysluplnej práce Rómom, napr. v obciach Jarovnice, Jakubany, Bystré a v mnohých ďalších).

Medzi revitalizačné návrhy, ktoré sa v obciach uplatnili, patrila celá škála opatrení: protieróznych, vodozádržných a opatrení na obnovu vegetačného krytu územia. Predstavuje *adaptáciu (opravu) poškodennej krajiny štruktúry* (jej adaptáciu na zmeny klímy), ktorá okamžite prináša úžitok krajine pri znižovaní rizík. Následne na realizáciu týchto opatrení nadvä-

zuje údržba a starostlivosť o krajinu. Niektoré z nich majú charakter bezúdržbových (najmä prehrádzky v erózných ryhách, ktoré sa majú trvale zaniest sedimentmi) a niektoré vyžadujú prečistenie (napríklad odrážky na lesných cestách), prípadne po čase lokálnu opravu. Program revitalizácie krajiny na Slovensku sa rozbehol aktivačnou fázou programu prostredníctvom troch realizačných projektov (tzv. nultý pre rok 2010, prvý a druhý pre rok 2011) a zostavenia návrhu systémových opatrení. Na aktivačnú fázu programu má nadviazať *fáza komplexnej realizácie* Programu revitalizácie krajiny.

Podstata novej ekonomiky hospodárenia s pôdou a vodou

Návrh systémových opatrení zostavil Ing. Martin Kováč, splnomocnenec vlády SR pre územnú samosprávu, integrovaný manažment povodí a krajiny, v marci 2012. Tento návrh sa však, už kvôli skrátenému volebnému obdobiu, nedostal na prerokovanie v legislatívnom procese, čo sa však môže udiť kedykoľvek, keď bude daný politický impulz na pokračovanie tohto reformného úsilia. Cieľom reformného úsilia a zamerania Programu revitalizácie krajiny je znižovanie povodňových rizík a rizík sucha na Slovensku, inovácia hospodárenia s vodou a pôdou nielen na Slovensku, ale aj kdekoľvek v zahraničí, kde dospeje (niekde aj dozreje) politická reprezentácia, odborná, ako aj laická verejnosť k potrebe reálnych a udržateľných riešení oživenia poškodenej krajiny. Legislatívne prerokovanie a schválenie navrhovaných systémových opatrení by vytvorilo podmienky na rozbehnutie fázy komplexnej realizácie Programu revitalizácie krajiny. Podstata navrhovaných systémových opatrení spočíva v tom, že hospodárenie s dažďovou vodou sa má stať základnou ekonomickou súčasťou hospodárenia s pôdou, a to v lesoch, na poľnohospodárskej pôde a aj v zastavanom území. Túto novú ekonomiku hospodárenia s dažďovou vodou a pôdou je reálne a možné rýchlo zaviesť do praxe súborom systémových opatrení, medzi ktoré patria: štrukturálne opatrenia, nové finančné a motivačné nástroje a v praktickej rovine najmä komplexné realizačné projekty programu.

Medzi navrhované *štrukturálne opatrenia na národnej úrovni*, ktoré môžu zaviesť adresnejšiu starostlivosť o krajinu a zásadnejšie zlepšenie starostlivosti o krajinu v systéme verejnej správy patria:

- delimitácia infraštruktúry meliorácií miestneho charakteru na obce a mestá;
- decentralizácia správy drobných vodných tokov prameniach v obciach na obce;
- vytvorenie „správ povodí“ ako verejno-prospešných organizácií, ktoré sa stanú plánovacím, riadiacim

a monitorovacím orgánom v povodiach v oblasti kvality a kvantity vôd, na základe nového zákona o integrovanej správe povodia a krajiny;

- delimitácia štátnych lesov na obce v rámci katastrov obcí.

Medzi navrhované nové *finančné a motivačné nástroje* patria najmä opatrenia v oblasti reformy poplatkov v oblasti vôd a uplatnenie novej sady adresných sankcií v oblasti zanedbávania starostlivosti o krajinu. V oblasti reformy poplatkov v oblasti vôd sa navrhuje:

- prehodnotenie a aktualizácia výšky poplatkov za odvádzanie a odbery vôd, poplatkov za hydroenergetický potenciál a iné súvisiace poplatky, zmena distribúcie poplatkov;
- vlastníci pôdy (farmári, lesníci a ostatní) získajú podiel na výnosoch z predaja vody, pričom tento výnos bude na ročnej báze prerodovať správa povodia formou podpory vodnej farmy alebo vodného spoločenstva, teda zoskupenia vlastníkov pôdy, ktorí revitalizujú krajinu (zrealizovali protierózne a vodozádržné opatrenia na svojich pozemkoch a obnovili vegetačný kryt územia).

Pri uplatňovaní sankcií v oblasti starostlivosti o krajinu sa navrhuje:

- zavedenie poplatku za poškodenú krajinu (zhtnené, zastavané a zerodované plochy) prostredníctvom novelizácie zákona o miestnych daniach a miestnom poplatku;
- zavedenie kaucie pri ťažbe dreva, ktorá by bola určená na rekultiváciu územia po ťažbe, v prípade nerealizovania rekultivácie územia po ťažbe dreva do stanoveného termínu prepadne táto kaucia v prospech obce, ktorá bude môcť za tieto prostriedky realizovať rekultiváciu daného územia vo verejnom záujme;
- prehodnotenie výšky pokút a sankcií za nedodržanie ustanovení zákonov o lesoch, poľnohospodárskej pôde, vodách, ochrane pred povodňami a stavebného zákona, najmä tých, ktoré zvyšujú povodňové riziká a riziká sucha, udeleniu sankcie bude predchádzať pohovor, písomná výzva a až následne sankcia.

Vytvorenie a financovanie komplexných realizačných projektov Programu revitalizácie krajiny by bolo zabezpečené podľa charakteru buď z centrálnej úrovne alebo z úrovne povodia. Realizačné projekty by mali byť financované a koordinované buď z úrovne rezortu, ústredného orgánu štátnej správy alebo z úrovne správy povodia. Medzi navrhované komplexné realizačné projekty Programu revitalizácie krajiny patria:

- obnova a budovanie vodozádržných opatrení v katastroch obcí v poškodených úsekoch krajiny

- lesov, poľnohospodárskej pôdy a zastavaného územia;
- povinná obnova medzí a terás na poľnohospodárskej pôde, ktorá umožní rozčleniť veľké monokultúrne celky poľnohospodárskej pôdy na ekologicky priaznivejšiu štruktúru pôdy;
 - obnova rybníkov a rozvoj rybníkarstva v krajine, obnova a budovanie požiarnych nádrží v krajine a malých sídlach;
 - využitie pustnúcich a nevyužívaných plôch na pozemkoch v katastroch obcí na zalesnenie alebo vysadenie rýchlorastúcimi drevinami;
 - podpora zabezpečenia čistenia odpadových vôd v obciach pod 2 000 EO (ekvivalentných obyvateľov) na základe spolufinancovania zo strany štátu, obce, správy povodia a obyvateľov dotknutých obcí;
 - rozvoj pasienkarstva na horských lúkach Slovenska a trvale zatravněných pozemkoch (napr. prostredníctvom ovčiarstva);
 - revitalizácia vodných tokov, vytváranie priestorov pre rieku, revitalizácia a adaptácia melioračných systémov;
 - projekty pozemkových úprav (pre optimalizáciu štruktúry rozdrobených pozemkov a ich využívania, návrh ekologických a spoločných opatrení v krajine).

Na zabezpečenie dlhodobej organizácie a riadenia Programu revitalizácie krajiny sa navrhuje definovať program v štruktúre programového rozpočtovania štátneho rozpočtu ako *medzirezortný program*. Medzi ostatné navrhované nástroje programu patria:

- vytvorenie informačného systému VODA;
- zapojenie sektora výskumu a vývoja a spolupráca s rezortnými inštitúciami.

* * *

Tri realizačné projekty Programu revitalizácie krajiny, ktoré sa uskutočnili v rokoch 2010 až 2012 preukázali, že je možné finančne a časovo efektívnym spôsobom realizovať revitalizáciu poškodených úsekov krajiny na potrebnej odbornej úrovni. Návrh a realizácia revitalizačných opatrení umožnili uplatňovať integrovaný prístup, v rámci ktorého prebiehala diskusia všetkých zainteresovaných strán, prerokovanie návrhu opatrení v správnom konaní preukázateľnými výsledkami na zníženie povodňových rizík, rizík sucha a na zníženie erózie pôdy v poškodených úsekoch krajiny. Pokračovanie tohto procesu však vyžaduje ďalšie legislatívne zmeny, najmä reformu verejných politík v oblasti vodného a pôdneho hospodárstva, ktorými sa zavedie do praxe nová ekonomika hospodárenia s pôdou a vo-

dou v krajine. Tieto opatrenia priniesli celú škálu prínosov pre individuálneho vlastníka pôdy, ako aj pre miestnu samosprávu a štát: (1) *sociálnych prínosov* (najmä zmysluplné zamestnanie pre dlhodobo nezamestnaných, ako aj využitie odborných kapacít firiem a odborníkov v regiónoch, zapojenie Rómov do práce, zlepšenie ekonomickej situácie rodín a následne aj obcí zapojených do programu počas realizácie revitalizačných opatrení); (2) *environmentálnych prínosov* (poľovníkmi bol zaznamenaný väčší výskyt zvierat v revitalizovaných oblastiach a tiež bolo preukázateľné zníženie splachovania pôdy do potokov z polí a lesných ciest); (3) *ekonomických prínosov* (zníženie nákladov štátu na zabezpečovanie a záchranné práce, zníženie nákladov na zabezpečenie náhradnej dodávky vody v regiónoch s deficitom vody, zníženie nákladov na následnú sanáciu nádrží a riek od nánosov bahna, štrku z hôr a polí).

Uplatňovanie integrovaného prístupu v manažmente povodí je predovšetkým potrebou praxe a odpoveďou na úvahy o dôsledkoch zmien a využívania krajiny v súvislostiach, ktoré sa netýkajú len ochrany pred povodňami, ale aj zmien klímy, potravinovej bezpečnosti, zdravia, prevencie pred suchom a degradáciou pôdy, zamestnanosti v regiónoch, bezpečnosti, dopadov na cenu vody, cenu potravín a energií a ich dostupnosť. Nová ekonomika hospodárenia s vodou a pôdou v krajine je príležitosťou pre zmenu súčasného manažmentu vodného a pôdneho hospodárstva, z doterajšieho boja o existujúce vodné zdroje v krajine na príležitosť pre rozširovanie prítomnosti a zásob vody v krajine. Zavedenie takejto zmeny vyžaduje elimináciu rezortného prístupu a ochotu udržať program, ktorý má tak dlhodobjšie dopady. Ochrana a využívanie vody a pôdy je súčasťou synergetickej ochrany a obnovy prírodných zdrojov vo väzbe na vodu, pôdu, vegetáciu a živiny. Obnova ekosystémových funkcií krajiny, prostredníctvom obnovy jej retenčnej schopnosti, sa tak môže stať súčasťou bežnej hospodárskej a pôdohospodárskej politiky, kultúry starostlivosti o krajinu a vodu v prostredí.

Ing. Martin Kováč, bývalý splnomocnenec vlády SR pre územnú samosprávu, integrovaný manažment povodí a krajiny (september 2010 – marec 2012),
mkovacba@gmail.com